

Mesajul președintelui României, Traian Băsescu, cu prilejul lansării Raportului Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice din România

Doamnelor și domnilor,

Mai întâi aș dori să vă mulțumesc pentru acceptarea invitației de a participa la prezentarea Raportului elaborat de Comisia de analiză a riscurilor sociale și demografice. Aș vrea, de asemenea, să adresez sincerele mele mulțumiri membrilor acestei Comisii, condusă de profesorul Marian Preda, pentru efortul pe care l-au depus pentru elaborarea acestui raport. Ați reușit, într-un timp foarte scurt, să redactați un document cu o puternică valoare academică și practică. Raportul, construit pe două componente pe care le apreciez în egală măsură – atât o radiografie a problemelor sociale și a sistemului de protecție socială, precum și o gamă largă de propuneri și recomandări – este o analiză obiectivă, nepărtinitoare și onestă. Clasa politică va avea în Raportul dumneavoastră un suport generos din care să preia atât imaginea problemelor din zona socială, cât și politici sociale viitoare.

Aș dori ca acest Raport să reușească să aducă laolaltă actorii politici și nicidecum să dea naștere unor noi dispute politice. Scopul diagnozei problemelor din sistemul social nu a fost acela de a critica sau de a găsi „țapii ispășitori”, ci de a fundamenta modalitățile de soluționare a problemelor existente. Știu că multe dintre aspectele consemnate de membrii Comisiei s-ar putea să ne doară, însă ele reprezintă realitatea, pe care trebuie să o acceptăm și să ne străduim să o îndreptăm pe cât de mult posibil. De prea multe ori în România politica publică a început cu sfârșitul; a plecat de la efecte, în loc să caute cauzele, să identifice problemele și grupurile vulnerabile. Consider că documentul pe care l-ați realizat poate constitui un punct de plecare.

Am considerat oportună înființarea acestei Comisii prezidențiale luând în considerare două motive foarte puternice: pe de o parte, lipsa de coerență și eficiență a politicilor sociale și, pe de altă parte, criza economică mondială care și-a produs efectele și în țara noastră, acutizând deopotrivă slăbiciunile instituțiilor statului și dezechilibrele sistemului social din România.

Perioada ultimilor 20 de ani nu a fost suficientă pentru a surmonta decalajul economico-social față de media europeană. Este inacceptabil ca, la trei ani de la integrarea României în Uniunea Europeană, să căutăm motive și să ne ascundem după deget pentru a amâna reformele structurale și procesul de modernizare a statului. A trata cu iresponsabilitate realitatea socio-economică a țării înseamnă să condamnăm România la încă 20 de ani de tranziție. Este momentul să rupem acest lanț vicios, să ieșim din această stare de fapt în care actori și instituții ale statului s-au complăcut guvernare după guvernare.

După cum am mai declarat și cu alte ocazii, actuala criză economică ar trebui să fie pentru români nu doar o situație de risc, ci și o șansă. La fel ca și pentru celelalte domenii, actualul context poate fi unul favorabil reechilibrării politicilor sociale și a ordinii sociale. Este momentul să punem punct politicilor iresponsabile și lipsei de viziune și coerență decizională. Este nevoie să înlăturăm provizoratul, incertitudinea și amatorismul. Instituțiile statului trebuie să genereze, în acest moment, o serie de politici publice în domeniul social care să găsească acel echilibru între nevoile populației, pe de o parte, și realitățile economice și dezechilibrele socio-demografice, pe de altă parte. Contextul socio-economic de astăzi ne arată că trebuie să facem față unei duble provocări: reducerea încasărilor bugetare și a veniturilor populației și nevoia de creștere a cheltuielilor de protecție socială. Efectele acestor realități capătă amploare atunci când în ecuație intervin și riscurile pe termen mediu și lung legate de îmbătrânirea populației, migrație și alte dezechilibre socio-demografice. Din aceste motive, singurul mod în care

putem realiza echilibrul între resursele bugetare și ordinea socială este de a produce politici sociale prudente, coerente, bine focalizate și eficiente.

Raportul de față confirmă percepția asupra sistemului social impregnat de imperfecțiuni care s-au perpetuat de-a lungul timpului. Astăzi ne confruntăm cu un sistem național de protecție socială caracterizat prin: lipsă de coerență instituțională și de planificare strategică, risipa banului public care a produs grave dezechilibre bugetelor de protecție socială, inechități în distribuirea resurselor sociale și, nu în ultimul rând, existența unor riscuri sociale majore prezente și mai ales viitoare generate de tendințele de evoluție a structurii populației.

Printre cauzele care au generat această stare de fapt se numără politizarea și nereformarea sistemului de protecție socială. Înlocuirea permanentă a resurselor umane din sistem pe criterii politice și nu de competență au accentuat efectul de provizorat, ineficiență și inconsecvență. În locul unei viziuni strategice a actorilor decidenți, am fost părtașii unor aranjamente instituționale care au ținut cont în principal de interesele politice de moment – partidele sau coalițiile aflate la guvernare au folosit politicile sociale ca instrument electoral prin care și-au „cumpărat” bunăvoința electoratului, în special a marilor categorii precum pensionarii și sindicaliștii. Statul, în loc să ajute la constituirea unei clase de mijloc din ce în ce mai consistentă, a crescut dependența de stat, îngroșând rândul asistaților, care astăzi se ridică la cifra de 11 milioane.

O altă problemă provine din incorecta identificare a celor care au nevoie de sprijinul statului și proasta focalizare a beneficiilor. Ani la rând, grupuri sociale aflate în situații de risc (dar fără potențial contestatar și impact electoral) au fost ignorate sau protejate superficial, accentuându-se riscul marginalizării sau excluziunii lor sociale. Sistemul de distribuție și redistribuire a fost deturnat prin alocarea preferențială a resurselor către grupuri restrânse de persoane cuplate factorului de decizie (sistem de salarizare și de pensii de lux) sau către pseudo-grupuri de risc social (pensionari frauduloase pe caz de boală, cele de invaliditate sau din

agricultură). Rezultatul a fost că, pentru marea parte a celor aflați în categorii de risc, au rămas resurse insuficiente pentru a le satisface nevoile îndrituite. Grupurile aflate cu adevărat în situații de excluziune socială rămân în continuare copiii în situații de risc, persoanele cu dizabilități, persoanele de etnie romă, victimele consumului de droguri, traficului de persoane sau violenței în familie.

Pe lângă aceste probleme legate de slaba capacitate de planificare strategică integrată a politicilor sociale, se adaugă și lipsa indicatorilor de incluziune produși periodic și a planurilor de monitorizare și evaluare a strategiilor curente și anterioare. Asemenea parcursului unei politici publice, Raportul de față, odată ce a identificat problemele, le-a ordonat și a analizat situația în care se regăsesc grupurile vulnerabile, a venit cu un set de propuneri și recomandări. Valoarea acestor soluții este cu atât mai mare cu cât ele au fost verificate în urma aplicării lor în situații similare din țări ale Uniunii Europene.

Unul din palierele reformei structurale a statului ar trebui să vizeze flexibilizarea pieței muncii, ca instrument de combatere a sărăciei. În momentul de față se menține rigiditatea pieței muncii care împiedică prelungirea vieții active, precum și intrarea tinerilor și șomerilor în câmpul muncii. Sistemul actual ridică îndoieli majore cu privire la sustenabilitatea sistemelor de pensii în viitor.

O atenție deosebită ar trebui acordată și populației din mediul rural. Nu este prima oară când declar că rezerva strategică de eficiență a României este la țară, în mediul rural. Cu toate acestea, ponderea populației rurale aflate sub pragul sărăciei este de peste trei ori mai mare decât cea a fragmentului corespunzător din mediul urban. Nu putem continua cu o pondere ridicată de 30% a populației ocupată în sectorul agricol și, în același timp, cu o pondere redusă a salariaților în mediul rural. O modificare structurală care să aibă în vedere reducerea locurilor de muncă în agricultură și generarea acestora în alte sectoare va moderniza și va aduce beneficii celor care trăiesc la sate.

Cea mai mare categorie de cheltuieli bugetare o reprezintă cheltuielile pentru pensii. Acest efort bugetar nu este determinat doar de numărul mare de pensionari ci ascunde multe abuzuri, printre care aş aminti pensiile de lux sau cele frauduloase, precum pensiile de invaliditate. Menținerea acestor practici va duce la sucombarea sistemului de pensii și, prin urmare, măsurile care trebuie luate pentru ameliorarea situației trebuie să plece de la eliminarea inechităților, a așa ziselor drepturi acordate nejustificat, în favoarea acordării de compensații celor nedreptățiți. Mai mult, pentru a face față și tendințelor socio-demografice, sunt necesare acțiuni care să vizeze: reducerea numărului de pensionari prin creșterea vârstei medii de pensionare și prin egalizarea vârstei de pensionare între bărbați și femei și, de asemenea, unificarea sistemului public de pensii.

În același timp, Legea unică a salarizării în sectorul bugetar, care a fost recent adoptată, va corija inechitățile și va elimina abuzurile, privilegiile și discreționarul din sistem. Pentru a preveni alocarea incorectă a resurselor publice este necesară interzicerea acordării de drepturi salariale, pensii sau alte beneficii fără acoperire bugetară și sancționarea abuzurilor.

De asemenea, tratarea unitară a sistemului trebuie să se producă și în sistemul sanitar, prin crearea unei singure case de asigurări de sănătate, astfel încât să fie înlăturate inegalitățile atât în plan teritorial, cât și între categoriile ocupaționale.

Discrepanțele în ceea ce privește accesul și calitatea serviciilor nu sunt probleme numai ale sistemului sanitar, ci și ale celui educațional, performanța redusă a sistemului fiind acutizată în mediul rural. Reforma în sistemul educațional prin adoptarea noului pachet de legi reprezintă șansa de a reșeza sistemul pe baze noi, de a-l pune în centru pe elev, indiferent de mediul de reședință sau statut social. Așa cum vorbim de crearea unei clase de mijloc ca motor de dezvoltare a societății românești

prin reducerea decalajelor dintre cei mai bogați și cei mai săraci, la fel ar trebui să procedăm pentru a avea un sistem de educație care să acorde șanse egale fiecărui elev, indiferent dacă provine dintr-un cătun îndepărtat sau dintr-un mare oraș. Sistemul de învățământ românesc va deveni performant atunci când gradul de participare va crește, atunci când nu vom avea doar vârfuri cu ale căror rezultate excepționale să ne lăudăm, ci atunci când vom reuși să înlăturăm barierele în calea dezvoltării personale a fiecărui copil. Trebuie astfel eliminată prăpastia creată între olimpici și cei cu rezultate slabe sau cei inadecvat pregătiți pentru a răspunde exigențelor de pe piața muncii și pentru a crește randamentul factorilor de producție.

Nivelul scăzut al calității este o caracteristică și în cazul serviciilor de asistență socială, mai ales atunci când vorbim de cele din mediul rural. Acestea i se adaugă și nivelul scăzut de pregătire sau chiar lipsa personalului de specialitate. Un răspuns la această problemă îl constituie procesul de descentralizare care avansează însă anevoios. Prin descentralizarea serviciilor de asistență socială am reuși să creăm organisme funcționale care să dezvolte în primul rând componenta primară cu scop de prevenire a apariției și agravării cazurilor sociale încă de la nivel local.

Vom vorbi în van despre soluții care să amelioreze situația comunităților locale, care să reducă riscurile și inechitățile sociale din România, atâta vreme cât nu vom reuși să definitivăm procesul de descentralizare. Nu voi înceta să pledez pentru autonomie locală pentru că atât experiența ca primar, cât și realitățile pe care le-am constatat în calitate de Președinte mi-au întărit convingerea că numai comunitatea locală știe într-adevăr care îi sunt nevoile reale, care sunt cei aflați cu adevărat în situații dificile, care sunt problemele cu care se confruntă școala sau spitalul din localitate.

Sunt domenii, însă, care țin de competența autorităților centrale, așa cum este cazul politicilor demografice și teritoriale. O mare provocare a

României pe termen mediu și lung va fi cel de diminuare, poate chiar inversare a tendinței de scădere a numărului populației. În ultimii 20 de ani, populația României s-a redus permanent, iar previziunile existente ne arată că, dacă se păstrează nivelul actual al ratei fertilității totale, atunci, România va avea circa 16,7 milioane de locuitori în anul 2050 și doar circa 11,9 milioane de locuitori în anul 2075. Astfel, procesul alarmant de îmbătrânire a populației va pune o mare presiune pe un grup tot mai restrâns de populație activă, crescând astfel raportul de dependență economică. Fără politici coerente aplicate astăzi, România riscă agravarea în perspectivă a unor procese cum sunt: reducerea natalității, reducerea numărului absolut al populației, îmbătrânirea demografică, reducerea numărului persoanelor active și creșterea numărului de persoane inactive care depind de o persoană activă și așa mai departe. Din aceste considerente, politicile pe termen lung vor trebui să asigure nu doar creșterea natalității, ci și resursele financiare necesare acestor evoluții. De asemenea, dificultățile de natură demografică cu care se va confrunta România trebuie abordate printr-o îmbunătățire a mecanismelor de alocare eficientă a resurselor și prin creșterea productivității muncii.

Problemele legate de demografie trebuie să-și impună locul cuvenit pe agenda clasei politice, căci doar cei ignoranți refuză să vadă riscurile economice și sociale pe termen lung și foarte lung pe care acestea le implică. Testul capacității de planificare strategică a guvernanților va fi probat în cazul politicilor demografice, întrucât acestea intersectează ansamblul politicilor publice. Tratarea problemei demografice impune și politici coerente cu privire la migrație. Migrația este un „fenomen social total” prin care pot fi „citite” oportunități și probleme, istorie, prezent și viitor la nivelul societății românești. Multe dintre problemele nerezolvate de tranziția spre economia de piață și spre un stat al bunăstării au fost abordate de către o bună parte dintre români, „pe cont propriu”, prin emigrare temporară în străinătate pentru muncă, mai ales după intrarea României în Uniunea Europeană.

Fenomenul de migrație cu care se confruntă România influențează semnificativ procese economice și sociale majore ale țării. Dintre consecințele și riscurile asociate procesului de migrație aminti: accelerarea îmbătrânirii forței de muncă din țară, accentuarea deficitelor specifice pe sectoare economice sau reducerea competitivității economice datorită emigrării angajaților cu maximă competență. Dacă până acum problematica a fost ignorată, este absolut necesar să dezvoltăm o politică de migrație la nivel național care să găsească un echilibru între optimizarea circulației pentru muncă în străinătate și favorizarea procesului de revenire în țară a imigranților români.

Mai mult, politicile de migrație vor avea un impact mai mare dacă vor fi cuplate cu politicile de dezvoltare regională. Acestea din urmă nu trebuie să se limiteze a se concentra doar pe subiectul împărțirii teritoriale a regiunilor de dezvoltare, ci să se concentreze mai degrabă pe tema corijării disparităților locale/regionale și pe asigurarea unor standarde europene de civilizație. Vorbind de asigurarea unui nivel minim de civilizație pentru toți locuitorii țării, aș menționa și problemele legate de locuire. România se confruntă încă cu cel mai scăzut ritm de construcție de locuințe din zona fostelor țări socialiste din Europa Centrală și de Est. Îndeplinirea cererilor de locuințe pentru tineri, pentru familiile cu copii sau pentru cei cu situație precară trebuie să constituie o prioritate în această perioadă.

Odată cu integrarea în Uniunea Europeană am sperat să facem din standardele europene un etalon pentru societatea românească, care să conducă la conduite și bune practici atât la nivelul instituțiilor statului, cât și la nivelul funcționarilor și decidenților politici. Arhitectura instituțională în domeniul social trebuie regândită astfel încât să răspundă problemelor și segmentelor sociale nerezolvate sau rezolvate inadecvat. Scopul unei asemenea reșezări instituționale este să integreze sau să completeze instituțiile actuale și nicidecum să provoace reformă radicală care ar bulversa întregul sistem. Schimbările succesive pe criterii politice ale decidenților s-au dovedit contraproductive într-o perioadă în care

sistemul avea nevoie de continuitate, consistență și predictibilitate. Orice reformă căreia îi lipsesc aceste atribute este sortită eșecului. De aceea, consider necesar ca și politicile din domeniul social să aibă la bază un Pact Național, care să fie corelat cu un Plan Național de Dezvoltare.

În acest sens, invit toate forțele și toți actorii politici responsabili, societatea civilă, mediul de afaceri, precum și biserica, la o dezbatere constructivă care să traseze principii și direcții de acțiune în domeniul social. Viitoare politici publice trebuie să aibă în centru lor adevăratele riscuri majore și grupuri vulnerabile și să nu mai fie construite în baza logicii electorale. Cheltuielile bugetare care servesc interese conjuncturale sau de grup, în ciuda efectului paliativ de moment, nu fac decât să accentueze dependența socială a diverselor grupuri și, printr-un efect în lanț, să conducă în timp la creșterea resurselor bugetare ce se vor cere a fi alocate.

Criza economică impune nu numai raționalizarea resurselor, ci și o maximă prudență în alocarea acestora pe priorități și criterii obiective. De asemenea, în aceste momente de dificultate economică, avem nevoie de mult mai multă solidaritate, pentru că suntem deopotrivă inegali în fața crizei, și mă gândesc aici la cei cu situație precară care sunt mult mai afectați, dar și egali, atunci când criza își alege victimele.

Toți suntem responsabili pentru a limita efectele actualei crize economice și a redresa situația economică. Cred că, mai mult ca oricând, este nevoie de consolidarea parteneriatului public-privat, astfel încât să acționăm unitar și eficient, concentrând toate resursele disponibile ale societății pentru a reduce inechitățile sociale și a reuși să creăm bunăstare în România.

Mulțumesc încă o dată Comisiei, celor prezenți pentru participare și mulțumesc anticipat tuturor actorilor politici și sociali care vor acționa cu responsabilitate și cu simț al răspunderii. Vă mulțumesc!